

„Danmarks Industri“ vil sikkert danne et udmærket Udgangspunkt for Drøftelse af Industriens Forhold i Studiekredse. Om Bogen derimod opfylder et andet af de Formaal, som er nævnt i Indledningen, nemlig at bidrage til Udjævning af Kløften mellem By og Land, er tvivlsomt, saavist som en Fremhæven af de samfundsgavnige og tiltalende Sider af Industrien og industrielt Arbejde ikke opnaar den tilsigtede Virkning, naar den gaar jævnsides med en ikke i samme Grad velvillig Bedømmelse af Landbruget og dets Gerninger.

Naar disse Invendinger er gjort, kan „Danmarks Industri“s centrale Del, Afsnittene om de enkelte Industrier, anbefales som et Arbejde, enhver der interesserer sig for Danmarks Industri, vil kunne læse med Udbytte.

I Slutningen og spredt i de enkelte Afsnit er Bogen forsynet med statistiske Oplysninger fra Statistisk Departements Materiale, væsentlig Industri- og Erhvervstællingerne. Statistiken omfatter samtlige Industrier og giver altsaa en Del talmæssige Oplysninger ogsaa om de Fag, der ikke er tekstmæssig behandlet.

H. N. Skade.

Dr. MAX KJÆR-HANSEN: **Almindelig Bedriftsøkonomi**. Udgivet af Handelshøjskolen som Led i Serien „Handelsvidenskabelige Skrifter“. København 1928. Det Schönbergske Forlag. 212 Sider. Pris 8 Kr.

Efter tre Afsnit af indledende Karakter, omhandlende henholdsvis Bedriftsøkonomien som økonomisk Videnskab, den historiske Udvikling og de bedriftsøkonomiske Grundbegreber, gives der en Fremstilling af Bedriftens ydre Organisation med Behandling af Beliggenhedsproblemet, Bedriftsformen og Samarbejdet med andre Bedrifter (Karteller o. s. v.), endvidere et Kapitel om Finansieringen, derpaa et Afsnit kaldet det almindelige Regnskabsvæsen, hvorunder der gives en Omtale af Kalkulationsproblemer, Udbytteberegning og Bedriftsstatistik, og endelig til sidst et Afsnit om videnskabelig Bedriftsledelse omhandlende saavel Lønssystemer som Organisationsspørgsmaal.

Med denne Bog holder Bedriftsøkonomien sit Indtog i dansk Litteratur, og der kan derfor, hvad Forf. ogsaa fremhæver, være Anledning til en nærmere Betragtning af Fagets Karakter, særlig naturligvis i Sammenligning med Nationaløkonomien. Forf. præciserer Bedriftsøkonomiens Emne som

„Danmarks Industri“ vil sikkert danne et udmærket Udgangspunkt for Drøftelse af Industriens Forhold i Studiekredse. Om Bogen derimod opfylder et andet af de Formaal, som er nævnt i Indledningen, nemlig at bidrage til Udjævning af Kløften mellem By og Land, er tvivlsomt, saavist som en Fremhæven af de samfundsgavnige og tiltalende Sider af Industrien og industrielt Arbejde ikke opnaar den tilsigtede Virkning, naar den gaar jævnsides med en ikke i samme Grad velvillig Bedømmelse af Landbruget og dets Gerninger.

Naar disse Invendinger er gjort, kan „Danmarks Industri“s centrale Del, Afsnittene om de enkelte Industrier, anbefales som et Arbejde, enhver der interesserer sig for Danmarks Industri, vil kunne læse med Udbytte.

I Slutningen og spredt i de enkelte Afsnit er Bogen forsynet med statistiske Oplysninger fra Statistisk Departements Materiale, væsentlig Industri- og Erhvervstællingerne. Statistiken omfatter samtlige Industrier og giver altsaa en Del talmæssige Oplysninger ogsaa om de Fag, der ikke er tekstmæssig behandlet.

H. N. Skade.

Dr. MAX KJÆR-HANSEN: **Almindelig Bedriftsøkonomi**. Udgivet af Handelshøjskolen som Led i Serien „Handelsvidenskabelige Skrifter“. København 1928. Det Schönbergske Forlag. 212 Sider. Pris 8 Kr.

Efter tre Afsnit af indledende Karakter, omhandlende henholdsvis Bedriftsøkonomien som økonomisk Videnskab, den historiske Udvikling og de bedriftsøkonomiske Grundbegreber, gives der en Fremstilling af Bedriftens ydre Organisation med Behandling af Beliggenhedsproblemet, Bedriftsformen og Samarbejdet med andre Bedrifter (Karteller o. s. v.), endvidere et Kapitel om Finansieringen, derpaa et Afsnit kaldet det almindelige Regnskabsvæsen, hvorunder der gives en Omtale af Kalkulationsproblemer, Udbytteberegning og Bedriftsstatistik, og endelig til sidst et Afsnit om videnskabelig Bedriftsledelse omhandlende saavel Lønssystemer som Organisationsspørgsmaal.

Med denne Bog holder Bedriftsøkonomien sit Indtog i dansk Litteratur, og der kan derfor, hvad Forf. ogsaa fremhæver, være Anledning til en nærmere Betragtning af Fagets Karakter, særlig naturligvis i Sammenligning med Nationaløkonomien. Forf. præciserer Bedriftsøkonomiens Emne som

Spørgsmaalet om, ved hvilke Midler Enkeltbedriftens Rentabilitet gøres saa god som muligt; at modsætningsvis Produktivitetssynspunktet, som det siges, skulde være det afgørende for Nationaløkonomien, er vel i Betragtning af Prislærens centrale Stilling mindre rammende. — Man undgaar ikke det Indtryk, at Bedriftsøkonomiens Rang som Videnskab er Forf. magtpaaliggende trods hans afvisende Bemærkning om denne „klangfulde“ Titulatur's Betydning. Utvivlsomt bør man gøre sig Rede for Bedriftsøkonomiens faktiske Beskaffenhed, og det vil da ikke være vanskeligt at afgøre, om man vilde give Ordet Videnskab et udvidet Indhold ved at lade det omfatte ogsaa det nye Fag, eller om dette ikke er Tilfældet.

Mest iøjnefaldende er det vel, at Bedriftsøkonomien er et formaalsbestemt Fag, der ikke nøjes med at behandle en vis Sammenhæng, men som tillige giver Fænomenerne Prædikater som mere eller mindre gunstige. Imidlertid behøver maaske denne Omstændighed ikke strengt taget at være afgørende, idet der jo ikke er noget i Vejen for at opfatte Resultaternes erkendelsesmæssige Betydning rent bortset fra den vurderingsmæssige Kolorering, som man har givet dem. Hvad der derimod er afgørende, illustreres godt ved den Sammenligning, Forf. selv er inde paa, naar han fremhæver Lægevidenskaben som en formentlig Parallel til Bedriftsøkonomien. Man maa nemlig gøre sig den Forskel klar, at medens den lægevidenskabelige Udforskning af de organiske Fænomeners Sammenhæng kunde foregaa aldeles uforandret, om Helbredelsesmotivet kunde tænkes bortfaldet, saa at den rene Erkendelsesinteresse blev det eneste Motiv, gælder det derimod for Bedriftsøkonomien saavel som for en Række andre Discipliner, der ikke i Almindelighed opfattes som egentlige, selvstændige Videnskaber (eller i visse Tilfælde overhovedet ikke som Videnskab), saasom „Krigsvidenskab“, „Arbejdsvidenskab“, „Handelsvidenskab“ etc., at de staar og falder med det praktiske Formaal, fordi dette, foruden at være Vurderingsmotiv, tillige er den eneste Rettesnor, man har for Valget af de Fænomener, man vil betragte; disse er ikke Led i eet sammenhængende Omraade, saaledes som Tilfældet er i Kemi, Fysiologi, teoretisk Nationaløkonomi o. s. v., — men er tværtimod hentet forskellige Steder fra, fordi Formaalet kræver det, og er kun sammenholdt af Formaalet. Hvor vilde i Virkeligheden Grænsen være for, hvad man maatte have med ind under Videnskaben, om man konsekvent bragte dette Ord i Anvendelse paa alle Anvisninger paa, hvordan noget bedst

skal laves indenfor Livets utallige forskellige Omraader? — Man vilde simpelthen faa Brug for et nyt Ord som Betegnelse for det Arbejde paa systematisk Sammenhængserkendelse, der hidtil kaldtes Videnskab. (Ogsaa Ordene har jo dog en praktisk Anvendelse, for hvilken deres Indhold ikke er helt ligegyldigt.)

Af særlig Interesse er som sagt Forholdet mellem Bedriftsøkonomien og Nationaløkonomien.

Nationaløkonomiens Arbejde foregaar jo ganske naturligt saaledes, at man under visse sociologiske (retslige o. s. v.) Forudsætninger undersøger Betingelserne for Profitmulighedens Opstaaen, idet man da kan regne med, at privatøkonomiske Interesser vil skabe Tendenser i Retning af disse Muligheders Udnyttelse. De Midler, ved hvilke dette finder Sted, interesserer kun Nationaløkonomien i Hovedtræk. Paa dette Sted maa derimod Bedriftsøkonomien i Kraft af sit Formaal tage fat, ialt Fald forsaavidt som Mulighedernes Udnyttelse beror paa den enkelte Driiftsherres Dispositioner. De omtalte Hovedtræk vil ganske naturligt blive Fællesemne for de to Fag; som Eksempler herpaa kan nævnes Læren om Karteller og Trustster o. s. v., om Tids- og Akkordløn o. s. v.; og Behandlingen bliver (som Fakta ogsaa viser) ikke væsensforskellig, da det jo er de af privatøkonomiske Overvejelser fremgaaede Resultater, der har Interesse ogsaa for Nationaløkonomien. Iøvrigt vil Bedriftsøkonomien være præget af at lægge Vægt paa en detaljerende Behandling af visse Spørgsmaal, som Nationaløkonomien lader staa hen. Man bør maaske fremhæve de her omtalte Forhold med særligt Henblik paa Betydningen af Bedriftsøkonomiens eventuelle Indførelse som Universitetsfag. Thi man faar, trods alt nyt i Dr. K.-H.'s Bog, næppe Indtrykket af, at Studiet af de bedriftsøkonomiske Detailler vil bringe Nationaløkonomen Oplysninger af en saa uventet Karakter, at han kunde siges at ville være væsentlig desorienteret ved at være dem foruden.

Forf. pointerer (p. 16), at det er en almindelig Bedriftsøkonomi, han fremstiller, hvorimod der ikke er praktisk Brug for en samlet Fremstilling af de for alle mulige forskellige Brancher særegne bedriftsøkonomiske Forhold. Imidlertid er jo allerede Nationaløkonomien langt fra at være udelukkende almindelig, og for den relativt detaillerede Behandling, som Bedriftsøkonomien giver, er man nødvendigvis endnu oftere henvist til at komme ind paa de særegne Forhold. Hvor denne Nødvendighed har gjort sig gældende, har Forf. som

Regel foretrukket at drage Industriens og Haandværkets Forhold i Forgrunden, hvad der sikkert maa indrømmes at være berettiget i Betragtning af den Aktualitet og Interesse, der knytter sig hertil. — Paa den anden Side kunde man være fristet til at spørge om, paa hvilke Steder i Fremstillingen man har Nytte af den almindelige Redegørelse for de økonomiske Grundbegreber, der gives som tredje indledende Afsnit, (det samme gælder hele § 77 o. fl. St.); Betydningen er maaske nærmest indirekte, og man kan i alt Fald som Nationaløkonom kun paaskønne, at Fremstillingen paa forskellige Steder opfordrer Læserne til at ræsonnere ud over den bedriftsøkonomiske Ramme.

Skønt der paa flere Punkter er anvendt et noget større og mere indviklet terminologisk Apparat end maaske strengt nødvendigt (vel et Udslag af Forf.'s tyske Paavirkning), er Fremstillingen gennemgaaende baade livlig og klar, og Tankegangen belyses til Stadighed ved anskuelige Taleksempler. Man kunde f. Eks. fremhæve den udførlige Omtale af Grunden til, „at det kan betale sig at holde Virksomheden i Gang, naar Markedsprisen ligger højere end de almindelige Omkostninger“ (p. 43), endvidere de anskuelige grafiske Illustrationer af Beliggenhedproblemerne, eller den klare koncise Fremstilling af de forskellige Former for Samarbejde med andre Bedrifter. Uklarheder kan dog forekomme; saaledes savner man en Motivering for Leddet $U \cdot x$ i Formlen p. 95, idet man jo umiddelbart vil mene, at naar Aktier med paalydende Værdi af 3 Millioner staa i Kurs 60, maa Aktier med paalydende Værdi af 2,6 Millioner, naar de giver samme absolutte Kroneudbytte som de førstnævnte Aktier, staa i Kurs $\frac{3}{2,6} \cdot 60$. Eller naar

der i Formlen (p. 100) for Tegningsrettens Værdi $\frac{1}{a} \left(\frac{aK + B}{a + 1} \div B \right)$

to Gange er opført en Størrelse B, burde det maaske fremhæves, at de to B'er strengt taget ikke angiver det samme, og at den simple Slutformel, der udledes, derfor ikke er ubetinget anvendelig; thi Størrelsen af det førstnævnte B maa jo bero paa, hvad Aktie-Efterspørgerne estimerer Udbyttet af den nyttilførte Kapital til at blive, medens det sidste B vilkaarligt fastsættes af Aktie-Udbyderen. Nogen betydelig Afvigelse bliver der maaske sjældent Tale om, men Adskillelsen har dog formentlig Interesse. Det kunde yderligere fremhæves, at der i Afsnittet om Kalkulationsmetoderne (p. 111 ff), hvor der er Tale om at fordele Udgifterne paa de forskellige Varegrupper,

burde være peget paa den principielle Forskel mellem Udgifter, der i og for sig *er* Specialudgifter, men som blot p. Gr. af ufuldstændig Kendskab maa fordeles efter Skøn, og Udgifter, der uhjælpelig er Generaludgifter, og hvoraf man kun faar et misvisende Billede, hvis man foretager Tilregning, fordi deres Betydning for Dispositionerne netop er den særlige, der ligger i, at de opstaar, uanset om en hvilken som helst Ener eller om Totaliteten produceres.

Ogsaa i forskellige andre Enkeltheder kan man snart være uenig med Forf., snart ønske dette og hint fremhævet, og man kunde yderligere ønske, at visse udeladte Emner var taget op til Behandling, saaledes Spørgsmaalet om, hvornaar der er tilstrækkelig Grund til at udrangere halvtopslidt Maskineri, eller hele Spørgsmaalet om Reklamens Betydning for Bedriften, (hvorom en Redegørelse fra Forf.'s Haand ganske vist er tilgængelig andetsteds). Alt i alt følger man Fremstillingen med Interesse, og man kan naturligvis kun ønske Forf. Held med hans Indsats i Arbejdet for Bedriftsøkonomiens videst mulige Praktisering.

Det bør fremhæves, at Bogen er forsynet med en udførlig Fortegnelse over udenlandsk bedriftsøkonomisk Litteratur.

Karsten Lemche.

JAMES W. ANGELL: *The Theory of International Prices; History, Criticism and Restatement.* Harvard Economic Studies XXVIII, Cambridge 1926. 571 Sider.

Det bør straks slaas fast, at det er et overordentligt værdifuldt Værk, hvormed den handels- og pengeteoretiske Literatur her er blevet beriget, selv om der kan rejses betydelige Indvendinger mod Enkeltheder baade i dets Form og Indhold.

I et Indledningskapitel opstiller Forf. de fire Hovedspørgsmaal, som Teorien om de internationale Priser skal give Svaret paa, nemlig 1) Hvorledes bestemmes de „internationale“ Prisers Niveau i Forhold til Prisniveauet iøvrigt i det enkelte Land, 2) Hvad bestemmer Prisens Højde udtrykt i Penge for samme Vare i de forskellige Lande, 3) Ved Hjælp af hvilken Proces opretholdes eller ændres disse Priser, naar de engang er dannet og 4) Hvorledes bestemmes selve Bytteforholdet i Varer Landene imellem, og hvad er afgørende for Ændringer heri? Med Rette hævdes det senere i Bogen (p. 323), at en saadan Teori om de internationale Priser maa gaa ud fra to